

Рудакевич О. М.

КУРАС ІВАН

Курас Іван (03.10.1939, с. Немирівське Балтського р-ну Одеської обл. – 16.10.2005, Київ) – історик, політолог, один із фундаторів вітч. етнополітології, академік НАН України, держ. діяч. Після закінчення істор. ф-ту Одеського держ. ун-ту ім І. Мечнікова (1962), працював наук. співроб. Кіровоград. партійного архіву. Аспірант (1964-1967), а після захисту в 1967 р. канд. дис. на тему «Більшовики на чолі націон.-визв. руху трудівників України в період підготовки і проведення Великої Жовтневої соціалістичної революції» – викладач Київ. держ. ун-ту. Ст. наук. співроб., уч. секретар Ін-ту історії партії при ЦК КПУ – філії Ін-ту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС (1970-1972), інструктор, зав. сектору відділу науки і навч. закладів ЦК КПУ (1972-1983). Захистив докт. дис. на тему «Перемога ленінських ідей пролетарського інтернаціоналізму і крах дрібнобуржуазних націоналістичних партій в Україні» (1981). 1983–1991 рр. – заст. директора Ін-ту історії партії при ЦК КПУ (з 1990 р. – Ін-т політ. досліджень при ЦК КПУ). З грудня 1991 р. і до кінця життя – дир. Ін-ту нац. відносин і політол. АН України (з 1995 р. – Ін-т політ. і етнонаціон. досліджень НАН України). Обіймав посаду віце-прем'єр-міністра України з питань гуманітарної політики (1994-1996), віце-президента НАН України (1998-2005). В 2002 р. обраний народним депутатом України; у Верховній Раді ввійшов у фракцію Партії регіонів.

Основні праці: До проголошення незалежності України вийшли в світ книги **К.** «В. І. Ленін і нац.-визвольний рух трудящих України в Жовтневій революції (Берез.-груд. 1917 р.)» (1971), «Про минуле – заради майбутнього» (1989). В умовах суверенної України опубліковані праці: «Державотворчі інтереси в сучасній Україні: Загальнонаціональні та регіональні аспекти» (1994), «Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років» (1999), «Етнополітологія. Перші кроки становлення» (2004), «Концептуальні засади вивчення нац. ідеї» (2004) та ін. Всього одноосібно та у співавторстві **К.** опублікував понад 200 наук. праць, у т.ч. 20 монографій.

На рубежі 60-70-х рр. **К.** зосередився на дослідженні діяльності комуніст. та ін. політ. партій в умовах боротьби за укр. державність після Жовтневого перевороту в Росії 1917 р. В період горбачовської перебудови, працюючи заст. дир. Ін-ту партії при ЦК КПУ, активно сприяв переосмисленню істор.-парт. канонів та історії України. Під його керівництвом видано низку документальних та довідникових видань, присвячених буремним 1917–1920 рр. Після проголошення незалежності України це сприяло написанню в стислі строки науково обгрунтованої історії укр. нац. революції початку ХХ ст. Виданий у 1989 р. зб. наук. праць «Про минуле – заради майбутнього», гол. ред. якого був **К.**, є прикладом нового істор.-політ. мислення.

В середині 1980-х рр. науковець порушив питання про необхідність дослідження проблем нац. відносин. З його ініціативи в Ін-ті партії при ЦК КПУ було сформовано сектор історії, теорії і практики міжнац. відносин. Згодом це відіграло свою роль у створенні Ін-ту нац. відносин і політол. АН України (грудень, 1991). **К.** не лише ініціював створення першого в незалежній Україні спеціалізованого ін-ту політол. профілю, а й істотно вплинув на становлення політ. науки в Україні. За його участі розроблено паспорти наук. спеціальностей з політології, відкрито спеціалізовані вчені ради зі захисту дисертацій, започатковано фахові наук. видання. **К.** активно долучився до відродження нац.-демокр. надбань вітч. історіографії, які були заборонені в СРСР. Він налагодив співпрацю з істориками укр. діаспори (О. Прицаком, Т. Гунчаком, О. Субтельним, Л. Винарем та ін.). Це сприяло роботі над концепт. засадами укр. нац. ідеї. Предметом особливої уваги **К.** була політ. історія України, яка, на думку вченого, повинна стати наріжним каменем вітч. політології. Ця ідея реалізована колективом ІПіЕНД в шеститомній «Політ. історії України ХХ ст.» (2002–2003 рр.).

К. увійшов у історію вітч. науки як один із фундаторів етнополітології, яка сьогодні є важливою галуззю політ. знань. Напрацьований особисто вченим та його наук. школою арсенал знань у цій сфері досліджень увійшов у книги під назвою «Етнополітика: історія і сучасність» (1999) та «Етнополітологія. Перші кроки становлення» (2004). **К.** увів у наук. обіг поняття «*етнополітична культура*» та обґрунтував необхідність її цілеспрямованого формування. Роль етнополіт. культури, «як способу людського буття у поліетнічному соціумі» полягає в тому, щоб забезпечити консолідованість та дієздатність укр. сусп-ва в складних умовах глобалізованого світу.

У 2005 р. Ін-ту політ. і етнонац. досліджень рішенням Президії НАН України присвоєно ім'я І. Ф. Кураса.

Лит.: Про минуле – заради майбутнього: Зб. ст. / голова ред. кол. І. Ф. Курас. – К., 1989. – 408 с.; Курас І. Ф. Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К. : ППІЕД, 1999. – 656 с.; Курас І. Державна етнополітика в умовах становлення відкритого суспільства // Етнополітологія в Україні. Становлення. Що далі? Зб. – К.: ППІЕНД, 2002. – С.3–12; Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. – К. : Генеза, 2004. – 734 с.; Закусило А. М. Особовий архівний фонд академіка І. Ф. Кураса (загальний огляд) // Історична і політ. наука та суспільна практика в Україні. – К., 2009. – С. 78–101; Левенець Ю. А., О. С. Онищенко, М. І. Михальченко, О. М. Майборода. І. Ф. Курас і становлення політол. в Україні // Історична і політ. наука та суспільна практика в Україні. – К., 2009. – С. 49–54.